

05. Türkiye’de yaşayan Suriyeli gençlerin sosyokültürel dinamikleri, sosyal işlevsellikleri ve yaşam kaliteleri üzerine bir deęerlendirme¹

Süleyman SOYHANOęLU²

APA: Soyhanoğlu, S. (2022). Türkiye’de yaşayan Suriyeli gençlerin sosyokültürel dinamikleri, sosyal işlevsellikleri ve yaşam kaliteleri üzerine bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 61-76. DOI: 10.29000/rumelide.1220234.

Öz

Türkiye’deki en büyük Suriyeli göçmen grubunu gençler oluşturmaktadır. Suriyeli gençlerin topluma katılımlarında önemli değişkenler olarak sosyal işlevsellik ve yaşam kalitelerinin artırılması, daha sağlıklı bir toplum inşası için gerekli görülen müdahaleleri bir bütün olarak kapsamaktadır. Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin sosyokültürel değişkenler üzerinden sosyal işlevsellikleri ve yaşam kalitelerinin betimlenebilmesinin amaç edinildiği çalışmada 28 Suriyeli genç ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli gençlerin sosyokültürel dinamiklerinin göç öncesi sürece göre farklılaşmaya başladığı ve Türkiye’deki gündelik yaşama bir uyum sürecinde oldukları fark edilmiş, toplumda işlevsel olmaya başladıkları keşfedilmiştir. Eğitime katılmada, göç öncesine göre oldukça işlevsel olunduğu ve gençlerin yaşam kalitelerinin yükseldiği görülmüştür. Öte yandan sağlık ve sosyal faaliyetlere katılım temalarında da işlevselliğin istendik yönde olduğu ve yaşam kalitelerinin arttığı keşfedilmiştir. Ancak sosyal işlevselliğin ve yaşam kalitesinin barınma ve istihdam koşulları üzerinden yapılan değerlendirmesinde Suriyeli gençlerin çeşitli zorluklarla mücadele etmek zorunda olduğu ve Türkiye’de barınma ve istihdam hizmetlerine katılmada birçok güçlüğün yaşandığı belirlenmiştir. Suriyeli gençlerin işlevsel bir şekilde yaşama katılımlarının sağlanması için barınma ve istihdam temalarındaki olanakların iyileştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Suriyeli genç, sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, toplumsal katılım

An evaluation on the socio-cultural dynamics, social functionality and quality of life of Syrian youth living in Turkey

Abstract

Syrian youth is the largest Syrian immigrant group in Turkey. Social functionality and quality of life, as important variables that show the participation of Syrian youth in society, cover the interventions considered necessary for the construction of a functional society as a whole. In this direction, in-depth interviews were conducted with 28 Syrian youth in the study, which aimed to determine the social functionality and quality of life of Syrian youth through sociocultural variables. As a result of the interviews, it was discovered that the socio-cultural dynamics of the Syrian youth began to differ when they compare with the pre-migration process and they were in a process of adaptation to the daily life in Turkey, and they began to be functional in the society. It has been observed that participation in education is quite functional compared to pre-migration and the quality of life of the

¹ ETİK: Bu makale için Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünce 05.05.2022 tarihli, E-35853172-300-00002165077 sayılı kararla ve oğbirliğiyle etik uygunluk raporu verilmiştir.

² Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bölümü (Ankara, Türkiye), suleymansoyhanoglu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5517-8568 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 08.10.2022-kabul tarihi: 20.12.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1220234]

youth has increased. On the other hand, it was discovered that functionality was in the desired direction and quality of life increased in the themes of participation in health and social activities. However, in the evaluation of social functionality and quality of life based on housing and employment conditions, it has been determined that Syrian youth have to struggle with various difficulties and there are many difficulties in reaching in housing and employment services in Turkey. It has emerged that opportunities in the themes of housing and employment should be improved in order to ensure the functional participation of Syrian youth in life.

Keywords: Syrian youth, social functionality, quality of life, social participation

1. Giriş

2011 yılında Suriye İç Savaşı'nın başlamasıyla Türkiye'ye yönelen Suriyeli göçü, 2022 yılı itibarıyla 6 milyonu geçkin Suriyeli nüfusun dünyanın farklı ülkelerine dağılmasına yol açmış ve küresel gündemi meşgul eden bir Suriyeli diasporası oluşmuştur. 6 milyon göçmenin yaklaşık 4 milyonu Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye kısa süre içerisinde dünyada en fazla göçmene sahip olan ülke konumuna gelmiştir.

Suriyeli göçmenlerin kısa süre içerisinde ve yoğun bir biçimde göç etmesi, Türkiye'nin de içerisinde olduğu pek çok ülkenin hızlı karar vermesini gerektirmiş ve pek çok düzenlemeyle Suriyeli göçmenler gittikleri ülkelerde yaşamaya başlamıştır. Sürecin oldukça hızlı ilerlemesi, birçok sorunu ortaya çıkarmış ve dezavantajlı bir grup olarak Suriyeli göçmenlerin içerisinde çeşitli dezavantajlı alt gruplar oluşmuştur. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi dezavantajlı grupların yanı sıra Suriyeli gençler de bu gruplardan biri olarak birtakım hizmetlerin geliştirilmesini gerekli kılan bir başlığı teşkil etmektedir.

Suriyeli gençlerin içerisinde bulunduğu dezavantajlı konum, gündelik yaşam deneyimleri arasında eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve sosyal hizmetlere erişim temalarında olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin gündelik yaşamda hizmet ve fırsatlara erişimi ile söz konusu göç deneyimi sonrasında sosyal işlevsellikleri ve yaşam kaliteleri değerlendirilmiştir. Temelde topluma katılımı ve uyumu doğrudan etkileyen bu faktörler, Suriyeli gençlerin mevcut durumuna yönelik tabloyu daha net bir hâle getirmiştir.

2. Kuramsal çerçeve

Türkiye'deki Suriyeli gençler: Betimsel ve sosyokültürel istatistikler

2022 Ekim ayı itibarıyla Türkiye'de 3.8 milyona yakın Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Türk vatandaşı, geçici koruma ve uluslararası koruma başvuru sahibi olarak üç farklı statüde bulunabilen Suriyeli göçmenlerin bir kısmı da herhangi bir statüye sahip değildir. Önemli oranda dinamik bir nüfus olan Suriyeli göçmenlerin 15-24 yaş aralığında olanlarının sayısı 762.980 iken bu sayı toplam Suriyeli göçmenler içerisinde %20.42'ye denk gelmektedir. Bu oran, diğer tüm yaş aralıklarında olduğundan daha yüksek bir oran olarak Türkiye'de Suriyeli göçmenler içerisinde en büyük kitlenin gençler olduğunu göstermektedir (multeciler.org, 2022).

Türkiye'de Suriyeli gençler üzerinde ihtisaslaşan ve onların betimsel veya sosyokültürel dinamiklerini açıklayan çok az çalışma bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye'deki göçmenler içerisinde önemli bir sayıya tekabül eden Suriyeli gençlere yönelik betimsel ve sosyokültürel çıkarımları içeren az sayıda çalışmaya atıfta bulunulabilmektedir.

Türkiye, Suriyeli çocuk ve gençler için öncelikle Geçici Eğitim Merkezleri’ni faal hâle getirerek kayıp neslin önüne geçmeye ve Suriyeli çocuk ve gençlerin okullandırılmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarla Türkiye, dünyadaki Suriyeli göçmenlerin en fazla okullandırıldığı ülkelerden biri olmuştur. Öte yandan söz konusu okullaşma oranları, lise düzeyinde dramatik bir biçimde azalmaktadır. Bu durum, Suriyeli gençlerin eğitimlerinin yarıda kalması riskinin yüksek olduğunu ortaya koyarken çalışma hayatına erkenden atıldıklarını da göstermektedir. Ancak Türkiye’de 15 yaş ve üzerindeki Suriyelilerin %97’sinin kayıt dışı sektörde çalışıyor olması, yaşam kalitesi ve sosyal işlevsellik gibi değişkenlerin olumsuz birtakım etkenlerle çevrelendiğini göstermektedir (Erdoğan, 2019; International Labour Organisation, 2017; UNHCR, 2020).

Bu bilgilerle benzer şekilde Suriyeli gençlerin önemli oranda travmatik yaşantılara sahip olması, Türkiye’de pek çok Suriyeli gencin çeşitli psikososyal sorunlarla birlikte yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu alanda yapılmış olan çalışmalar, Suriyeli çocuk ve gençlerin %26.9’una dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu, %25’ine majör depresyon, %23.1’ine anksiyete bozukluğu teşhisi konduğunu göstermektedir. Bu oranlar, ev sahibi toplum verileriyle karşılaştırıldığında oldukça kritik farkların olduğu görülmektedir. (Çeri, Beşer, Perdahlı Fiş, & Arman, 2018; Ünver, Çeri, Poyraz Findik, & Rodopman Arman, 2021).

Suriyeli gençlerin %86’sının geleceğini Türkiye’de planladığı da literatürdeki bir diğer veridir. Bu durum, Suriyeli gençlere yönelik geliştirilecek sosyal politikaların ve sosyal uyum mekanizmalarının gerekliliğinin altını çizmektedir. Benzer çalışmalar Türkiye’de kalmak isteyen Suriyeli gençlerin topluma uyum sağlamak istediklerini de ifade etmektedir. (Çiftçi, 2019).

Ancak Suriyeli ailelerin genellikle düşük sosyoekonomik koşullarda yaşaması, söz konusu gençlerin bugünü ve yarını için önemli tehditleri beraberinde getirmektedir. Suriyeli gençlerin içerisinde buldukları koşullar ve bu koşullar eksenindeki yaşam kaliteleri ve sosyal işlevsellik düzeyleri toplumdaki yaşam standartlarını ve sosyal katılımlarını doğrudan ilgilendiren faktörlerdir. Bu çalışmada da Türkiye’de yaşayan Suriyeli gençlerin yaşam kaliteleri, psikolojik iyi oluş hâlleri, özyeterlik algıları ve sosyal işlevsellikleri, sosyokültürel değişkenler üzerinden değerlendirilmiş ve sistemik bir bakış açısıyla sosyal hizmet profesyonellerine yol gösterilmiştir.

Sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi ve sosyal hizmet

Sosyal işlevsellik, bireyin gündelik yaşantısı içerisindeki eylemlerinde ve sahip olduğu rollerindeki yetkinliği ve yeterliliğine ilişkin doyumunu ifade eden bir kavram olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bireyin yaşamının belli bir noktasında rollerini, sorumluluklarını veya gündelik yaşamlarındaki eylemlerini doyum alacağı bir biçimde yerine getirememesi, işlevlerini yerine getirememesi anlamına gelmekte, böylece işlevsel olmama sorunu ortaya çıkmaktadır (Kasper, 1999).

İşlevsellik kavramı, bireyin gündelik yaşamı içerisinde temel temalar olan sosyal ilişkiler, barınma, çalışma ve fiziksel sağlık gibi kavramların sistemik bir biçimde bireye bir araya geldiği ve bireyin çevresinde yer alan diğer insanlarla karşılıklı olarak etkileştiği bir yapıyı ifade etmektedir. Dolayısıyla işlevsel olma ifadesindeki rol, sorumluluk ve işlev kavramları, eğitim, barınma ve istihdam gibi alanlarda toplumla uyum içerisinde yaşamayı da kapsamaktadır (Bauböck & Tripković, 2017; Lawrence, 2005).

Bireyin çevresi içerisindeki her bir temadaki uyumunun, onun algılanan stres, iyi oluş, mutluluk ve depresyon gibi psikososyal durumuyla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar mevcuttur.

Buna paralel olarak sosyal işlevselliğin bireyin psikososyal sağlığını yakından ilgilendiren bir kavram olduğu ortaya çıkmaktadır (Coyne et al., 1987; Hudson, 1997; Miller et al., 1998).

Yukarıdaki bilgilere ek olarak sosyal işlevselliğin kişilerarası ilişkileri, hizmetler ve fırsatlara erişimi, hak bağlamını ve gündelik yaşam ritüelleriyle yakından ilişkili olması, sosyal uyum kavramıyla işlevselliğin bir arada kullanılabileceğinin de önemli bir göstergesi niteliğindedir. Nitekim sosyokültürel dinamiklerdeki değişimle koleratif olması yönüyle sosyal işlevsellikten ayrılan sosyal uyum kavramının da kişilerarası ilişkileri ve hizmetlere erişimi içermesi, sosyal işlevselliğin ve sosyal uyumun temelde benzer noktalara odaklandığını göstermektedir. Sosyal işlevsellik, topluma katılımın bugününe odaklanırken sosyal uyum kavramı sosyokültürel konseptleri de bünyesinde barındırmakta, bu nedenle sosyal uyum kavramı sosyal işlevsellik kavramının, bir çatı kavramı olarak değerlendirilmektedir (Bosc, 2000; Murray & Lopez, 1996; Stanley, 2003).

Sosyal işlevsellik kavramıyla bağlantılı olan konseptlerden bir diğeri ise yaşam kalitesidir. Yaşam kalitesi, bireyin gündelik yaşamı süresince deneyimlediği şeylerin, deneyimlemeyi beklediği şeylerle arasındaki mesafeyi ifade etmektedir. Bu nedenle yaşam kalitesinin bireyin deneyimlerine ve deneyimlemeyi umduklarına yönelik algısını içerdiği söylenebilmektedir (WHO, 1998).

Yaşam kalitesi, daha genel bir ifadeyle bireyin hâlihazırdaki yaşamı ile yaşamına ilişkin beklentileri üzerinde şekillenmektedir. Dolayısıyla bireyin arzuları, umutsuzluk seviyesi veya pozitif duygudurumu, yaşam kalitesini etkileyen temel faktörler olarak değerlendirilmektedir (Calman, 1984; Saxena & Orley, 1997).

Sosyal alan, fiziksel alan, çevre, psikolojik alan ve boş zaman aktiviteleri gibi farklı alanlarda yaşam kalitesinden söz etmek mümkündür. Dolayısıyla yaşam kalitesine yönelik genel bir fikrin yanı sıra alt temalar düzeyinde de yaşam kalitelerinden bahsedilebilmektedir. Bu perspektif, yaşam kalitesinin sosyal işlevsellikte olduğu gibi eğitim, istihdam, barınma gibi alanlarda da incelenmesini mümkün kılmaktadır (Bottomley, 2002; Gregory, 2009; Nussbaum & Sen, 1995). Nitekim özellikle son yıllarda sosyal işlevselliği ve yaşam kalitesini birlikte değerlendiren çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar incelendiğinde yaşam kalitesinin sosyal işlevsellikle pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu ve yaşam kalitesinin işlevselliğin değerlendirilmesinde tamamlayıcı bir değişken olarak kullanıldığı görülmektedir (Eisenberg et al., 1997; La Rodríguez de Vega & Toscano, 2018; Tripathi, Rai, & van Rompay-Bartels, 2021).

Sosyal işlevsellik ve yaşam kalitesini, uygulayıcı niteliğinin önünde bir amaç olarak belirleyen sosyal hizmet mesleği, bireyin refahını hedeflerken onun topluma katılımının, hizmetlere ve fırsatlara erişiminin ve gündelik yaşam deneyimlerindeki doyumunun sağlanmasını öncelemektedir. Bireyi, herhangi bir vasfı üzerinden ayırt etmeksizin toplumun bir ferdi olarak değerlendiren sosyal hizmet, toplumun refah düzeyinin artırılmasının her bir bireyin katılımının artırılmasından geçtiğini kabul etmektedir. Buna ek olarak toplumda dezavantajlı konumları nedeniyle sosyal işlevselliği ve yaşam kaliteleri daha düşük düzeyde olan birey ve grupların güçlendirilmesini de misyon edinen sosyal hizmet, söz konusu dezavantajlı bireyleri işlevsel kılacak ve yaşam kalitelerini artıracak mikrodan makroya tüm düzeylerde müdahaleler gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Sosyal hizmet bunu yaparken bireyi çevresi içerisinde ele almakta ve işlevsel olmayı toplumdaki diğer bireylerle karşılıklı bir biçimde sağlamaya çalışmaktadır (Tecim, 2016; Thompson, 2016).

Göçmenler de bu alandaki dezavantajlı gruplardan biri olarak toplumun içerisinde çeşitli hizmet ve fırsatlara erişim güçlüğü yaşamakta, bu nedenle işlevsellikleri ve yaşam kaliteleri zayıflayabilmektedir. Dolayısıyla toplumların refah seviyesinin yükseltilebilmesi için sosyal hizmet profesyonellerinin ihtisaslaştığı alanlardan biri de göçmenlerin sosyal işlevsellikleri ve yaşam kalitelerinin artırılması konusudur (Chick et al., 2016; Kim, Chun, Heo, Lee, & Han, 2016).

Türkiye’de Suriyeli gençlerin topluma katılımlarının artırılması, işlevselliklerinin sağlanması ve yaşam kalitelerinin artırılması için birçok sosyal hizmet faaliyeti yürütölmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı başta olmak üzere Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’nın ağırlıklı olarak rol üstlendiği bu nokta, Suriyeli gençlerin eğitime katılımları, sağlıklı koşullarda yaşamaları, kültür-sanat etkinliklerinde yer almaları ve buldukları dezavantajlı konumların etkilerinin hafifletilebilmesi için sosyal yardımları bütöncöl bir şekil kapsamakta ve adı verilen her bir kurumda sosyal çalışmacılar sahada aktif olarak rol almaktadır.

Buna karşın Suriyeli göçünün yoğun bir şekilde gerçekteşmesine paralel olarak Suriyeli gençlerin çeşitli güçlükler yaşadığı da bilinmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de yaşayan Suriyeli gençlerin geçen yılların ardından sosyal işlevsellikleri ve yaşam kalitelerinin ne düzeyde olduğu ve ilgili değişkenlerin sosyokültürel dinamiklere göre nasıl şekillendiğinin belirlenebilmesi, sosyal hizmet literatürü ve disiplinine önemli katkılar sunma potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır.

3. Yöntem

Araştırma kapsamında Suriyeli gençlerin sosyokültürel dinamiklerinin belirlenebilmesi, sosyal işlevsellikleri ve yaşam kalitelerine ilişkin mevcut durumlarının ortaya konabilmesinin derinlemesine görüşmeler yapmayı gerektirdiği düşünölmüş, bu nedenle çalışma nitel bir perspektifle gerçekteşirölmüştür.

Görüşme odaklı gerçekteşirölen çalışmada her bir katılımcı ile birebir derinlemesine görüşmeler gerçekteşirölmüş ve aşağıdaki hususlara dikkat edilmiştir:

1. Türkçe bilmeyen katılımcılarla tercüman eşliğinde görüşölmüş ve tercüman ile görüşme öncesinde sorular paylaşılmış, soruların mümkün olduğu basitleştirilmesi noktasına vurgu yapılmıştır.
2. Katılımcıların, araştırmacılarından etkilenmemesi için onaylama veya reddetme ifadesi taşıyacak her türlü jest ve mimiklerden kaçınılmıştır.
3. Daha güvenilir yanıtlar alabilmek için araştırma soruları, katılımcılara bir sohbet havası içerisinde sorulmuştur.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de yaşayan 15-24 yaş aralığındaki 28 Suriyeli genç oluşturmaktadır. Gerçekteşirölen görüşmelerin 20’si erkeklerle, 8’i ise kadınlarla yapılmıştır.

Veri toplama aracının geliştirilmesi

Araştırma sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme sürecinde katılımcıların beyanlarına uygun olarak görüşme formuna sıkı sıkıya bağlı kalınmamış ve bazı ek sorularla ilgili ifadelerin detaylandırılması sağlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla katılımcıların sosyodemografik ve sosyokültürel dinamiklerinin yanı sıra sosyal işlevsellikleri ve yaşam kalitelerine yönelik sorular sorulara araştırmanın amacına uygun verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Verilerin toplanması

Araştırma kapsamında veriler Adana, Gaziantep, İstanbul ve Ankara illerinde doğrudan araştırmacının katılımcılara ulaşması yoluyla toplanmış ve kolay ulaşılabilir örnekleme metodu esas alınmıştır. Buna göre; araştırmacı için maliyet oluşturmayacak, yakın ve ulaşılabilir katılımcılar örnekleme dâhil edilmiştir.

Verilerin analizi

Araştırma süresince toplanan veriler öncelikli olarak bilgisayar ortamına aktarılmış, ardından transkripsiyonlar temalara uygun bir biçimde kompartmentalize edilmiştir. Veriler, betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Veriler analiz edilirken katılımcıların verdiği yanıtlar, araştırmacının gözlemleri ve katılımcıların jest ve mimikleri bir arada değerlendirilmiş ve mevcut durumun anlaşılabilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular ve yorum

Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler üç ana tema altında toplanmıştır. Buna göre; katılımcıların belirlenen sosyokültürel dinamikleri, göç sonrası Türkiye'deki yaşama ayak uydurma süreçlerinde söz konusu sosyokültürel dinamiklerin yeri ve katılımcıların genel olarak yaşamlarındaki işlevsellik ve yaşam kaliteleri olmak üzere üç tema, bulguları bütünüyle içerebilmektedir.

Katılımcıların sosyokültürel dinamikleri

Yapılan görüşmelerde Suriyeli topluma ilişkin pek çok sosyokültürel dinamik ortaya çıkmıştır. Suriyeli gençlerin topluma katılımları ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenen göç öncesi süreçteki mevcut dinamikler, göçle birlikte birtakım değişikliğe uğramıştır. Genel olarak ele alındığında Suriyeli gençler, aile ve akrabalık bağlarının çok güçlü olduğundan ve sıklıkla akraba ziyaretlerinin gerçekleştirildiğinden bahsetmiştir.

"Akraba ziyaretlerine gidiyorduk sık sık. Babaannemlerde kalıyordum ben bir de, onlarla yaşamayı, orada kalmayı çok seviyordum. Akraba ilişkilerimiz bayağı samimiydi, normalde de eve giden gelenimiz çok olurdu. Orada yaşarken akrabalarla iki günde bir görüşürdük, bir gün olmazsa diğer gün görüşürdük yani." (Hüda, 21 Yaşında)

"Neredeyse her gün görürdük birbirimizi. Bazı haftalar olurdu, her gün görüşürdük. (Hazım, Erkek, 20 Yaşında)

Katılımcıların özellikle göç öncesi süreçte akraba ziyaretlerinin sıklıkla gerçekleştiğini söylemelerinin yanı sıra büyük oranda akrabalarla aynı binada oturulduğu ve komşularla da evlerin birbirine bitişik konumda olduğu belirtmiştir. Dolayısıyla akraba ve komşuluk bağlarının fiziksel bir göstergesi olarak yerleşim özellikleri de bu yakınlığı vurgulamaktadır.

"Suriye'de oturduğumuz ev müstakil bir evdi. Köylerin evleri genellikle müstakildi, bir kat, en fazla iki kat olurdu. Şehre gittiğinizde dört, beş, altı katlı olabiliyordu, şehir başka biraz. Bizim oturduğumuz ev de iki bahçeli, müstakildi, dört yüz metrekaeydi. Evler hep birbirine bitişikti. Bahçeleri büyük değildi. 4+1, iki bahçeliydi. Burada yaşadığımız ev 3+1 ve Suriye'deki eve göre küçük. Burada biz sobayla ısınıyoruz, Suriye'de yaşarken dizeldi." (Muhammed, 24 Yaşında)

“Evler birbirine bitişik, içleri büyük. Genelde müstakil evler.” (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

Bunun yanında genellikle çok çocuklu olan ailelerin, çok odalı ve Türkiye’deki ortalama evlere oranla çok daha büyük evlerde yaşadıkları öğrenilmiştir. Evlerin fiziksel özelliklerinin oldukça iyi olduğundan bahsedilmiş, barınma olanaklarının gelişmişliğine değinilmiştir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin göç öncesi süreçte barınma olanaklarının da oldukça sağlıklı olduğunu ve kendilerinin bu koşullardan memnun olduklarını söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan gençler, Suriye’de eğitime devam edebildiklerini ancak özellikle genç kadınların ortaokuldan sonra okula devam edemediğini vurgulamıştır. Bu durum, kadınların Suriye’de okullaşması sorununu gündeme getirirken erkekler liseyi büyük ölçüde bitirebilmektedir. Ancak ülkede üniversite sayısının yetersiz olması, büyük oranda gençlerin üniversite eğitimi alamamasına yol açmış görünmektedir. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri, bu bulguları desteklemektedir.

“Kadınlar genelde evlenirdi, ortaokuldan sonra okula devam etmezlerdi.” (Rıdvan, Erkek, 19 Yaşında)

“Suriye’de yaşamaya devam etseydim okuyamazdım, evlenirdim kesinlikle çünkü Suriye’de kadınlar yani böyle erken yaşta evlendiriliyor.” (Ceylan, Kadın, 25 Yaşında)

Suriye’de genç kadınların ortaokuldan sonra okullardan alınarak büyük oranda evlendirilmesi, genç kadınlara yönelik yaklaşıma ilişkin bir fikir vermektedir. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde Suriyeli gençlerden edinilen bilgiler, sosyokültürel bir dinamik olarak göç öncesi süreçte genç kadınların genellikle dışarıya çıkarılmadığını, okuldan ayrılmalarının ardından hayatlarını büyük oranda evde geçirdiklerini göstermektedir.

“Dışarıda genç kadın görmezsin, evdedir. Evde havuz olur, serinleyecekse oraya girer mesela.” (Hazım, Erkek, 20 Yaşında)

“Suriye’de dışarı çıkmak mümkün değildi. Çıkamazdın. Ailen izin vermezdi. İzin verseler bile çok dedikodu olur.” (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

Bu durum, Suriye’de genç kadınların eğitim başta olmak üzere pek çok hizmet ve fırsata erişimde sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Kadınlara yönelik bu korumacı perspektif, onların sosyal ihtiyaçlarını yalnızca evde sunulan hizmetler dâhilinde giderebileceği bir ortam sunabilmekte, kadınların evin dışında sosyal bir faaliyete katılmasını engellemektedir.

Öte yandan evin dışında sosyal faaliyetlere katılmanın genç erkekler için de uygun görülmediğini gösteren ifadeler elde edilmiştir. Buna göre; kafe ve restoranlara genç erkeklerin de gitmesi çok desteklenmeyen bir olgu iken özellikle akşam saatlerinde güvenlik sebepleriyle Suriye’de dışarı çıkmanın çok tehlikeli olduğu belirtilmiştir.

“Gerek erkek gerek kadın dışarı çıkamazdı gece, yasaktı.” (Nour, Kadın, 18 Yaşında)

“Suriye’de de gençler restoranlara, kafelere giderdi ama gece hayatları böyle burada olduğu gibi çok değildi.” (Hasan, 21 Yaşında)

Suriye’de gençlerin ebeveynleriyle aynı yerde yaşamaları konusunda da bir baskının olduğu öğrenilmiştir. Araştırmaya katılan gençler, evlendikten sonra da aileye yakın oturulduğunu belirtirken üniversite eğitimi için de şehir dışına çıkmanın desteklenmediğini, aynı şehirdeki üniversiteye gitmenin tek seçenek olabildiğini ifade etmiştir.

“Ben Halep’ten Şam’a gidemezdim okumak için göç yapılmaz bizim orada aile izin vermez zaten ayıplanırdı.” (Hasan, 21 Yaşında)

“Orada annen babanın bir tane odası olsa sen evlenince orada yaşayacaksın gibi bir kural var böyle.” (Rıdvan, Erkek, 19 Yaşında)

Gençlerin aileleriyle bir arada yaşamalarına yönelik toplumsal baskı, temelde sosyal destek mekanizmasına atıfta bulunsa da gençler bu konu için genellikle bir kısıtlılık olarak bahsetmiş, yaşamlarında istedikleri gibi hareket edemediklerini belirtmiştir. Benzer şekilde genellikle hayatlarındaki önemli kararların aile büyükleri tarafından alındığını belirten gençler, evlilik, okul ve çalışma gibi hususlarda ebeveynlerinin taleplerini yerine getirdiklerini, kendilerinin bu konularda söz sahibi olmadıklarını ifade etmiştir.

“Aile karar veriyordu her şeye, nerede yaşanılacağına kadar onlar karar verirdi.” (Semih, 15 Yaşında)

“Anneler, teyzeler, halalar falan kız bakarlar. Eğer kız beğenirse önce söz olur, nişan olur, sonra da evlilik olur. Ama Suriye’deyken kız beğenirse bile evlenirdi yani.” (Mamnun, 17 Yaşında)

Yukarıdaki tüm bulgular, Suriyeli gençlerin gözüyle Suriyeli toplumunun göç öncesi süreçteki sosyokültürel dinamiklerini yansıtmaktadır. Suriyeli gençleri doğrudan ilgilendiren bu dinamikler, bazı alanlarda yaşam deneyimlerini kısıtlarken bazı alanlarda da psikolojik iyi oluşlarını artırıyor görülmektedir. Bu değerlendirmelerle Suriyeli toplumunun gençlerden beklentileri de görülmekteyken toplumdaki genç algısına ilişkin de bir tablodan söz etmek mümkündür.

“Şöyle söyleyeyim komşular için sen nasıl annenin ve babanın sözünü dinliyorsan komşununkini de, onun da sözünü dinleyeceksin, bir ihtiyacı olduğunda da karşılayacaksın, saygı duymak çok önemlidir, komşunun sözünün dinlenilmesi istenir bizde.” (Hasan, 21 Yaşında)

“Ama mesela işte okumak istemiyorsan evde de oturmuyacaksın öyle boş. Bir meslek sahibi olman lazım. Esnaf çocukları mesela eğer okumak isterse bile ikinci veya üçüncü sınıftan sonra çalışması için çocuğunu bir yere gönderir çünkü hiç kimse öyle boş oturamaz yani. Herkes bir iş yapacak ve çalışacak, bu bekleniyor gençlerden.” (Hasan, 21 Yaşında)

“Önceden ablam evlenseydi okuyamazdı ama burada okuyor. Hem evli hem de okuyor.” (Semih, 15 Yaşında)

Yukarıdaki ifadeler, Suriyeli gençlerin akrabalarla yakınlığın sürdürülmesinde bir araç olarak değerlendirildiğini ve ebeveynlerle bir arada yaşamanın vurgusunu doğrularken Suriyeli gençlerin erken yaşta hayata atılarak evlenmesinin ve bir an önce meslek sahibi olmasının ön plana çıkarıldığını göstermektedir.

Göçle gelen değişimler: Katılımcıların sosyal işlevsellik ve yaşam kalitesi düzeyleri

Katılımcılar Türkiye’ye gerçekleşen göç sonrası pek çok dramatik değişiklik karşılı karşıya kaldığını, bunun da genel yaşam kalitelerini ve topluma katılımlarını etkilediğini belirtmiştir. Bu konudaki en belirgin bilgi, göç sonrasında Türkiye’de çalışma alanında Suriyeli ailelerin yaşadığı sorunlara bağlı olarak hanenin gelir düzeyinin düşmesi olmuştur.

“7 kişiyiz biz aile olarak. Kazandığımız da altı milyar öyle aylık.” (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

“Beş kişiyiz biz, beş kişi yaşıyoruz evimizde. Evimizin geliri tam on bin falan diye biliyorum.” (Semih, 15 Yaşında)

Katılımcıların tamamı Suriye’de yaşadıklarından daha küçük evlerde yaşadıklarını ve istihdam sorununa bağlı olarak ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri düzeyde gelire sahip olmadıklarını belirtmiştir. Bu durumun Türkçeyi yeterince bilmediğini belirten Suriyeli gençlerde ise daha ciddi bir sorun oluşturduğu gözlemlenmiştir.

“Dil bilmediğimiz durumlarda iş bulmak ve işe girmek daha zor. İşe almak için düşünüyor adam, diyor ki sonra ‘beni anlayamıyor bu, bana çayı nasıl getirecek? Benim ne dediğimi nasıl anlayacak?’. Böyle de işe almıyor o yüzden” (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

“Ben Türkçe bilmiyorum. Bu nedenle hiç Türk birinin yanında çalışmadım.” (Yasin, Erkek, 18 yaşında)

“Çalıştırmak için de çalışma iznine başvurması lazım onun, ama bunu da istemiyorlar ki. Sigorta olmadan çalışacaksın da alacağın maaş çok düşük olacak.” (Rıdvan, Erkek, 19 Yaşında)

Dolayısıyla Türkçe bilmiyor olmanın topluma katılımı olumsuz etkilemesinin yanı sıra istihdam olanaklarına erişimi kısıtlaması nedeniyle yaşam kalitesinin daha düşük olmasında da doğrudan bir etkisinin olduğu görülmüştür. Göçmen olmanın getirdiği dezavantajların yanı sıra Türkçeyi bilmiyor olmanın Türklerle etkileşim kurmayı olumsuz etkiliyor olması, iş olanaklarını doğrudan sınırlamaktadır. Öte yandan Türkçe bilmemenin diğer hizmet ve fırsatlara erişimde de önemli sorunlar ortaya çıkardığı ve Suriyeli gençlerin sosyal işlevselliklerini ve yaşam kalitelerini olumsuz etkilediği görülmektedir.

"Ben pek arkadaş edinemedim dışarıda, her insanla arkadaş olamıyordum ama zaman geçtikçe geçti bu. Türkçeyi bilmekle ilgili bir durum." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Türkçe tamamen öğrenene kadar derslerim iyi olmadı, zamanla Türkçe öğrenince de derslerim iyi oldu." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Ortaokulda hiç arkadaş edinemedim, Türkçe bilmediğim için ne dediklerini anlamıyordum. Onlar da benim ne dediğimi anlamıyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Arkadaşlık kurmakta çok zorlandım, bir de ilk geldiğimizde eğitime uyum sağlarken çok zorlandım. Eğitime Türkçe nedeniyle uyum sağlarken zorlandım. Türkçeyi bayağı zor öğrendim, yani öğretmenleri anlamıyordum ben, yani dersi de anlamıyordum bu yüzden, böyle sınava girdiğimde soruları okuyordum ama anlayamıyordum. Böyle olunca da düşük notlar aldım hep ben." (Semih, 15 Yaşında)

Suriyeli gençler, Türkçenin eğitim sürecinde de önemli bir unsur olduğunun altını çizerek eğitim yaşamında başarılı olma, arkadaş edinebilme ve gündelik hayatta sağlıklı ilişkiler geliştirme noktalarında Türkçenin kendilerine önemli bir avantaj sağladığını belirtmiştir. Buna paralel olarak Suriyeli gençlerin Türkiye’ye gelmeleriyle sosyal çevrelerinin de kritik bir biçimde değiştiğini söylemek mümkündür. Nitekim Türkiye’de yakınlarıyla bir arada oturamama ve akrabalarla eskisi kadar sıkça görüşememe, Türkçeyi bilmeyi ve Türklerle etkileşim kurmayı zorunlu kılan etmenler olarak değerlendirilmektedir.

"Türkiye’ye geldikten sonra çok dağıldık, birbirimizden uzaklaştık. Uzak olunca herkes birbirini unutup, bir de Türkiye büyük yani, kalabalık çok, okula gidiyorsun, işe gidiyorsun." (Hasan, 21 Yaşında)

"Biz dedemin evine gidiyorduk neredeyse her gün, amcalarıma, dayılarıma falan. Türkiye’ye geldikten sonra iş yoğunluğu nedeniyle biz şu an akrabalarımıza çok gitmiyoruz. Benim bazı akrabalarım Türkiye’de yaşıyor, birkaç tane aile. İki haftada bir gidiyoruz. Buraya gelmeden önce iki günde bir görüşüyorduk." (Mehe, 22 Yaşında)

Suriyeli gençlerin Türkiye’de çevrelerinin değişmesi de yaşam kalitelerini sosyal yönden sınırlayan önemli etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Suriyeli gençler Türkiye’ye gelmelerinin ardından yakınlarıyla daha az sıklıkla görüşebildiğini ve bunun da ilişkilerine zarar verdiğini belirtmiştir. Özellikle yetişkin Suriyelilerin Türkçeyi daha az bildiği göz önünde bulundurulduğunda akraba ve komşu ziyaretlerinin azalması, yaşam kalitesini ve topluma katılımını azaltmaktadır. Gündelik faaliyetler içerisinde önemli bir yer tuttuğu görülen akraba ziyaretlerinin Türkiye’de yapılamıyor olması, psikososyal açıdan Suriyeli aileleri ve dolayısıyla Suriyeli gençleri olumsuz etkileyebilmektedir.

Suriyeli gençlerin yaşam kalitelerinin fiziksel açıdan ele alındığında da genel olarak olumsuz bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Türkiye'deki kış mevsiminin sert geçmesi, görece eski yapılarda yaşanması ve kira olgusu, Suriyeli gençlerin yaşam kalitelerini düşürmektedir. Özellikle düşük gelirli olan Suriyeli ailelerde kiranın, evin ekonomisini önemli ölçüde sarstığı görülmektedir.

"Orada bir kere çok sıcak oluyor hava, biz de buradaki gibi kalın giysiler almıyoruz, giymiyoruz. Biz Türkiye'ye yazın gelmiştik, kış oldu, o kadar soğuk oldu ki. Suriye'de yakmak için dizel vardı, dizel kullanıyorduk, burada da soba var, ev kalabalık, çok kişi var. Bu yüzden burada kış gelmesin istiyoruz." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

"Burada oturduğumuz bina eski bayağı, kirası da yüksek. Rahat ettiğimiz bir ev yok. Yaz geldiğinde çok sıcak oluyor, kışın da çok soğuk oluyor. Evimiz en üst kat ve küçük bir manzara var. Ben bulutlara bakmayı çok severim, en sevdiğim özellik bu benim için. Gökyüzüne yakın olmak çok iyi hissettiriyor, bunu çok seviyorum." (Mamnun, 17 Yaşında)

Suriye'de yaşanan dönemde Suriyeli gençler evlerin genellikle müstakil olduğundan ve kendilerine ait olduklarından bahsederken Türkiye'de kira ödenmesi, hâlihazırda düşük gelirli olmalarına bağlı olarak alım gücünü zayıflatmakta, bu nedenle sosyal yardımlara olan ihtiyacı artırmaktadır. Yapılan görüşmelerde Suriyeli gençlerin bir kısmının, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Türk Kızılay hizmetlerinden yararlandığı ve bu kurumlar üzerinden sosyal yardım aldığı öğrenilmiştir. Bu durum, her ne kadar yaşam kalitelerinin istenen düzeyin altında olduğunu gösterse de sosyal yardım uygulamalarıyla dezavantajlı konumlarının verdiği olumsuz etkilerin hafifletilmeye çalışması, sürecin daha olumsuz görünümüleri olmasının önüne geçmektedir.

"Sosyal Hizmetlerden yardım alıyor annem." (Rıdvan, Erkek, 19 Yaşında)

"Her yerde Kızılay'ın, Sosyal Hizmetler'in binaları var. Seni oraya götürüyorlar gitmek istediğinde veya 'buraya git' diyorlar." (Zahid, Erkek, 20 Yaşında)

Düşük sosyoekonomik düzey, Suriyeli ailelerin, kadınların çalışmasına daha sıcak bakmasına neden olurken bu konudaki sosyokültürel dinamiklerde bir değişimi de gerekli kılmaktadır. Buna göre; bazı Suriyeli genç kadınlar Suriye'de çalışmaları mümkün değilken Türkiye'de çalışabildiklerini veya eğitim alabildiklerini söylemiştir.

"Suriye'de kalmaya devam etseydim okuyamazdım ben, evlenirdim. Ama burada mesela iki bölüm birden okuyorum. Çocuk gelişimi okudum, mezun oldum, şu anda da işletme yönetimi okuyorum üniversitede. Suriye'de kalmaya devam etseydim okuyamazdım, eğer okuyabilseydim bile bu sefer kocam çalışmama izin vermezdi (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Mesela benim ablalarımın dışarıda giymek için bir ayakkabısı bile yoktu orada. Lazım olduğunda abimin gitmesi gerekiyordu veya ben gidiyordum her yere. Ama buraya geldikten sonra daha güvenli oldu. Babam izin vermeye başladı, okumak için devam etti ablalarım. Suriye'de olsaydık okula gidemezlerdi bence. Çok değişti bence babam." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Suriyeli genç kadınların eğitim ve istihdam olanaklarına erişebilmesinde yaşanan değişim, topluma katılımlarının da önünü açmış ve artan yaşam kalitesi, sosyal işlevselliğin de artmasıyla sonuçlanmıştır. Bu doğrultuda Suriyeli genç kadınlar Türkiye'de dışarı çıkabildiklerini, farklı illeri ziyaret edebildiklerini ve genel olarak sosyal yaşama katılmakta sorun yaşamadıklarını ifade ederken erken evlendirilme olaylarının da giderek azaldığını ifade etmiştir.

"Suriye'de sadece yakın yerlere falan giderdik. Türkiye'de Kırşehir'i gezdim, 3-4 şehir gezdim kamplarla falan." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Restoranlara, kafelere gidiyorum. Suriye'de gidemezdim." (Mamnun, 17 Yaşında)

Suriyeli gençler, Türkiye’ye göçün ardından kadınların daha özgür olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla sosyokültürel dinamiklerden biri olarak kadına yönelik perspektifin değişmeye başladığı, eğitim fırsatlarına erişimin bunun en önemli nedenlerinden biri olduğu gözlemlenmektedir. Genç kadınların eğitime devam edebiliyor olması, Suriyeli toplumunun kalkınmasında da önemli bir rol üstlenerek geleceğin inşasında önemli bir destek mekanizması olabilecektir.

"Temel çerçevelerde var, sağlık konusunda haklarımı bilirim, eğitim konusunda hak yükümlülüklerimi bilirim" (Hasan, 21 Yaşında)

"(Hastanelere) İstedieğin zaman gidebiliyorsun. Randevu almak zaman alıyor ama olabilir, sorun yok yani." (Mamnun, 17 Yaşında)

Genel olarak çalışma ve barınma koşullarından şikâyet eden Suriyeli gençlerin ifadeleri, yaşam kalitesinin söz konusu iki başlıkta kritik bir biçimde düştüğünü ortaya koyarken eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim perspektiflerinde yaşam kalitelerinin arttığını söylemek mümkündür. Nitekim Suriyeli gençler sağlık hizmetlerinden daima olumlu bir şekilde bahsederken eğitim fırsatlarının da geniş olması, Türkçeyi öğrenmelerini, topluma katılmalarını ve kendilerini geliştirmelerini kolaylaştıran bir faktör olarak değerlendirilmiştir.

"Çok kurslar var Türkiye’de. Öğrenmek istersen gidebilirsin. Biz kızlarla gidebiliyoruz." (şada, Kadın, 22 Yaşında)

"Güzel iyi eğitim hizmetlerine erişim konusunda. Sadece üniversite harçları çok yüksek." (Hüda, 21 Yaşında)

Tüm bu olgular, Suriyeli ailelerin ve gençlerin sosyokültürel yapılarında çeşitli değişiklikleri gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve sosyal yardım hizmetleri ve fırsatlarından istifade eden Suriyeli gençlerin, içerisinde buldukları olumsuz koşulların azalmaya başladığı bir süreç içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre; Türkiye’ye geline süreçte yaşanan sorunlardan daha sık bir biçimde bahsederken Suriyeli gençlerin günümüze yaklaşıkça sorunların daha az yer kapladığı ifade etmesi, bir yandan Türkiye’deki yaşama uyum konusunu gündeme getirmekte, diğer taraftan gerçekleştirilen hizmetlerin belli bir ölçüde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Göç sonrası Türkiye’deki yaşama uyum süreci

Araştırmaya katılan gençlerden edinilen bilgiler, Suriyeli toplumunun göç öncesi süreçte sahip olduğu sosyokültürel dinamikleri ortaya koyarken bu dinamiklerin göçle birlikte çeşitli alanlarda değişime zorlandığı da öğrenilmiştir. Yukarıdaki temada değişime uğramakta olan dinamiklere yer verilmiştir. Bu dinamiklere ve Türkiye’deki topluma ne ölçüde uyum sağlanabildiği teması ise işlevselliği doğrudan ilgilendiren bir başlık olarak Suriyeli gençlerin Türk toplumu ile karşılıklı ilişkisini ortaya koymaktadır.

Türkiye’deki yaşamı, işlevselliğin taraf olduğu, eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve sosyal faaliyetlere katılım alanları içerisinde tartışmak mümkündür. Bu doğrultuda katılımcıların her bir başlıktaki gündelik rutinleri üzerinde durularak sosyal işlevsellikleri ve genel olarak Türkiye’deki yaşama uyum süreçlerine değinilmiştir.

Yapılan görüşmelerde Suriyeli gençlerin eğitim sistemine uyum sağladığı ve üniversite sayısının fazla olması, okulların fiziksel imkânların yeterli olması ve dil eğitimleri de dâhil olmak üzere Halk Eğitim Merkezleri üzerinden pek çok kursa katılma imkânının olması, eğitim sürecine devam etme motivasyonlarını artıran faktörler olarak değerlendirilmiştir.

"Ben burada siyaset okuyorum, Suriye'de olsaydım okuyamazdım, muhtemelen mühendis olacaktım mesela. Çünkü bir tane siyaset bilimi bölümü var Suriye'de sadece, bir üniversitede vardı o da, Şam'daydı." (Hasan, 21 Yaşında)

"Çok kurslar var Türkiye'de. Öğrenmek istersen gidebilirsin. Biz kızlarla gidebiliyoruz." (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

"Ben orada projeksiyon görmedim. Yani bilgisayarlı tahtalar falan, çok güzel. Ben bunları görünce çok mutlu oldum." (Şada, Kadın, 22 Yaşında)

Suriyeli gençlerin eğitime devam etme motivasyonlarının oldukça yüksek olduğu ve özellikle genç kadınların eğitime devam etme konusunda oldukça istekli oldukları görülmüştür. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin genel olarak eğitim sürecine uyum sağladığı söylenebilmektedir. Öte yandan eğitim sürecindeki uyumu güçleştiren faktörlerden de söz etmek mümkündür. Nitekim zaman zaman Suriyeli gençler akranları tarafından ayrımcılığa maruz kalabildiğini, bu sürecin de kendilerini yıpratmıştı ifade etmiştir. Ancak eğitimcilerin bu konudaki farkındalıklarının ve Türkçeye hâkim olma düzeyinin ayrımcılık deneyimini azaltan önemli unsurlar olduğu da yine katılımcıların beyanlarından elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

"Ben Türk okuluna gideyim diye tercih ettim, kolay dil öğrenebiliyorum çünkü, severdim küçüklükten beri. Okulda ilk başlarda küçüktük, o dönemlerde bazı söylemlere maruz kaldım, ırkçı oldu bazıları ama umursamamaya çalıştım. Çünkü çalışkan bir öğrenciydim, öğretmenlerim de severdi beni, bu yüzden o tip ırkçılıklara falan maruz kalmamı engellemişti yani." (Hasan, 21 Yaşında)

"Hatay'da 5. Sınıfı okudum bir Suriye okulunda. İstanbul'a taşındık sonra, 6. Sınıfı okumam gerekiyordu ama girdiğim okulda Suriyeli olduğum için beni istemediler, başka okula gönderdiler." (Mamnun, 17 Yaşında)

"Türkler zaten Türkçe bilince bir şey demiyorlar. Senin Arapça konuşmanı istemiyorlar. Türkiye'deyken 'Türkçe bil, konuş!' diyorlar. Türkçe konuşursan Türkler çok iyiler, ırkçılık yapmıyorlar." (Muhammed, 24 Yaşında)

Bu bulgular, Suriyeli gençlerin topluma katılımlarını engelleme potansiyelini içerisinde barındırmaktadır. Eğitimcilerin farkındalığının ayrımcılığa maruz kalma deneyiminin önüne geçebiliyor olması, bu tür dezavantajlar için okullarda öğretmenlerin bilinçlendirilmesi yönündeki fikri güçlendirmektedir.

Sağlık sistemine ise katılımcıların tamamı uyum sağlayabildiğini, hizmetlere erişimde herhangi bir güçlük yaşamadıklarını söylemiştir.

"Türkiye'deki hastanelerde çalışanlar tarafından değil de hastalar tarafından ırkçılığa maruz kalıyoruz. Garip garip bakıyorlar, Suriyeli falan diyorlar." (Hüda, 21 Yaşında)

"Suriye ile karşılaştıracaksak çok çok çok daha iyi. Sıra alıp doktora gidebilirsin veya paran varsa özele gidiyorsun sigortan varsa indirimli yararlanıyorsun özelden. Yani bence iyi." (Hasan, 21 Yaşında)

"Türkiye'de devlet hastaneleri bizim ülkemizdekilerden daha iyi. Hem hizmet olarak daha iyi, hem temizlik olarak da iyi, doktorlar olarak da. Suriye'de hastaneler daha kalabalık oluyor, fazla kalabalık yani. Mesela burada bir hastane doluyorsa daha randevu alamazsın, değil mi? Orada bir sistem hatırlıyorum, devletteki hastanelerde özellikle." (Zekeriya, 21 Yaşında)

Hastanelerde hizmetlerine erişimde sorun olmadığını belirten katılımcılar, sağlık sistemine yönelik uyum sağlayamadıkları herhangi bir alan olmadığını belirtmiştir.

Barınma ve istihdam alanları ise Suriyeli gençlerin uyum sağlamakta en çok güçlük yaşadığı temaları oluşturmaktadır. Buna göre; Türkçe bilmeme ve çalışma izninin gerekliliği gibi hususlar formel istihdam olanaklarına erişimi önemli oranda kısıtlarken pek çok Suriyeli gencin kayıt dışı sektöre yöneldiği, düşük ücretler alabildiği, bu nedenle hane içerisinde pek çok kişinin çalışarak evin ekonomisine destek

sağlamaya çalıştığı öğrenilmiştir. Düşük gelirli olmanın neticesinde ise barınma koşulları giderek ağırlaşmaktadır. Araştırmaya katılan gençler, evlerindeki fiziksel koşullara ve çalışma koşullarına uyum sağlamakta güçlük çektiğini belirtmiştir.

"Çalışmıyorum çünkü her yer vatandaşlık istiyor." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"kayıt yok, ücretler düşük. Kabul edeceksen de böyle edeceksin. Kimse çalışma izniyle uğraşmaz." (Mustafa, 23 Yaşında)

"Çok eski binadayız, başka ev arasak da kimse bize ev vermiyor." (Mamnun, 17 Yaşında)

Eğitim ve sağlık hizmetlerinin aksine barınma ve istihdam noktalarında işlevsel olmanın söz konusu olmadığı bir sürecin varlığı, bütüncül bir sosyal hizmet perspektifiyle odaklanılması ve dezavantajlarının giderilmesi gereken iki alana işaret etmektedir. Sistemik bakış açısı, her ne kadar eğitim ve sağlıkta uyum ve işlevsellik sürecinin istendik düzeyde olduğunu gösterse de işlevsel olunmayan alanların varlığı biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve tinsel yönlerin tamamını bünyesinde barındıran insanın diğer alanlarda deneyimlediği ve işlevselliğinin engellendiği noktalardaki sorunların tüm alanlara da sirayet edebileceğini ve yaşam kalitesini bütünüyle olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin genel yaşam kalitesinin artırılmasının, işlevsel olunmasını güçleştiren istihdam ve barınma alanlarını odağa alarak müdahale yöntemleri geliştirilmesine bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal faaliyetlere katılım konusunda ise Suriyeli gençlerin oldukça işlevsel olduğunu, Suriye’de yapamadıkları pek çok aktivitenin Türkiye’de mümkün hâle geldiğini söylemek mümkündür. Buna göre; Suriyeli gençler sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük faaliyetlerine katılabilmekte, akranlarıyla dışarıda buluşabilmekte ve kafe ve restoranlara gidebilmektedir. Böylece Suriyeli gençlerin cinsiyetten bağımsız olarak sosyal ihtiyaçlarını Türkiye’de karşılayabildiği, bu noktada işlevsel oldukları söylenebilmektedir.

"Giderdi Suriye’de gençler kafelere restoranlara ama gece hayatları bu kadar yaygın değildi." (Hasan, 21 Yaşında)

"Biz Azez’deyken kafeye, restoranta çok gitmiyoruz çünkü erkekler çok sevmiyor, laf oluyor. Ama burada haftanın üç günü restorana gidiyorum." (Hilal Ahmet, 22 Yaşında)

"Bizim Suriye’de siyasete karışmamız zaten kolay bir şey değil insan korkar ya pisliğe bulaşmaktan korkardı ya da aslında direk tehditlerden vs. korkardı farklı bir şey söyleyecekse vs. mesela ben burada gönüllülük çalışmaları yaparım genç kulüpleri vs. yaparım o şekilde günümü geçiriyorum." (Hasan, 21 Yaşında)

Verilen ifadeler Türkiye’deki sosyal yaşamın Suriyeli gençleri memnun ettiği ve boş zamanlarında sosyalleşerek eğlenebildiğini göstermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Suriyeli gençlerin Türkiye’deki gündelik yaşama uyum sağlayabildiği, gündelik yaşam deneyimlerinde işlevsel olabildikleri söylenebilmektedir.

5. Sonuç

Suriyeli gençler, çeşitli travmatik deneyimlerinin ardından Türkiye’ye göç etmiş olan ve hâlihazırda Türkiye’deki Suriyeliler içerisinde en büyük kitleyi oluşturan grubu teşkil etmektedir. Göç etmiş olmanın doğası gereği getirdiği çeşitli dezavantajlar, doğal olarak Suriyeli gençler için de söz konusu olmuş ve farklı bir ülkede yaşamının zorluklarıyla mücadele etmek zorunda kalmışlardır.

Suriyeli toplumunun sosyokültürel dinamikleri, Türk toplumunun sosyokültürel dinamiklerinden birçok yönden farklılaşmaktadır. Bu farklılıkların getirdiği yaşam zorlukları, uyum sürecini gündeme getirmektedir. Dolayısıyla Suriyeli gençlerin topluma uyumları, sosyal işlevselliği ve yaşam kaliteleri üzerinden ele alınmış ve içerisinde buldukları yaşam koşulları, sosyokültürel dinamikleri temelinde irdelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Suriyeli gençlerin özellikle eğitim, sağlık ve sosyal faaliyetlere katılmada topluma uyum sağlayabildiklerini veya görece daha kolay bir uyum sağlama sürecinde olduklarını göstermektedir. Öte yandan istihdam ve barınma koşullarının yetersiz olduğu, çeşitli formel prosedürlerin ve Türkçe bilmiyor olmanın dezavantajları nedeniyle ev kiralama ve kayıt dışı olmayan bir istihdam olanağından istifade etmenin daha güç bir durum olduğu ortaya konulmuştur.

Türkiye'deki pek çok çalışma Suriyeli gençlerin büyük oranda Türkiye'de kalmak istediklerini gösterirken söz konusu gençlerin Türkiye'deki yaşama uyum sağlama ve topluma katılımları, toplumun bir bütün olarak refahını amaçlayan sosyal hizmet profesyonelinin asli görevlerinden biridir. Bu doğrultuda Suriyeli gençlerin uyumunu, topluma katılımlarını ve yaşam koşullarının iyileştirilerek yaşam kalitelerinin artırılmasını hedefleyen sosyal politikalarla gençlerin uyum süreçlerinin kolaylaştırılması mümkündür. Çeşitli sosyal yardım mekanizmalarının varlığının önemli bir avantaj olarak değerlendirildiği Türkiye'de, Suriyeli gençlerin de büyük oranda uyum sağlamaya sıcak bakıyor olması, kültür-sanat etkinlikleri ve kişilerarası ilişki noktalarını hedefleyen ve iki kültürü bir araya getiren sosyal faaliyetlerinin sayısının artırılmasıyla bu sürecin daha yumuşak bir biçimde geçirilmesine olanak sağlayabilir.

Öte yandan Türkçe bilmenin uyum, işlevsellik ve yaşam kalitesiyle yakından ilişkili bir husus olduğu bulgusunun ortaya çıkması, Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla verilen Türkçe eğitimlerinin kalitelerinin artırılması gerektiğini ve pratik ağırlıklı uygulamalarla Türkçe öğreniminin yaygınlaştırılmasının uygun olacağını düşündürmektedir. Nitekim'in çalışması da benzer sonuçlar olduğunu göstermektedir. Verilen Türkçe eğitimlerinin sosyal işlevselliğe yönelik kapasitenin artmadığı ve sosyal katılımın gerçekleşmediği durumlarda düşük bir etki düzeyine sahip olduğunu gösteren Büyükikiz ve Çangal (2016)'ın çalışması da benzer sonuçlar olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca okullarda Suriyeli çocuk ve gençlerin ayrımcılığa maruz kaldığının bulgulanması, Büyük han ve Karagöl (2021) çalışmasında da belirtilen bir husus olarak yaşam kalitesini ve sosyal işlevselliği düşüren bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Ayrımcılığa maruz kalmanın bireyin sosyal katılımını genel olarak etkilemesi ve çeşitli psikososyal sorunların derinden deneyimlenmesine yol açması, okullarda bu konuda hizmet içi eğitimlerin ve farkındalık çalışmalarının önem arz ettiğinin kritik göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Kaynakça

- Bauböck, R., & Tripković, M. (Eds.) (2017). *The Integration of Migrants and Refugees: An EUI Forum on Migration, Citizenship and Demography*. Fiesole: European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies. Retrieved from <http://www.eui.eu/Projects/TheForum/Home.asp>
- Bosc, M. (2000). Assessment of Social Functioning in Depression. *Comprehensive Psychiatry*, 41(1), 63–69. [https://doi.org/10.1016/S0010-440X\(00\)90133-0](https://doi.org/10.1016/S0010-440X(00)90133-0)
- Bottomley, A. (2002). The cancer patient and quality of life. *The Oncologist*, 7(2), 120–125. <https://doi.org/10.1634/theoncologist.7-2-120>
- Büyükhan, M., & Karagöl, E. T. (2021). Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi Önündeki Engeller: Ankara İli Örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(3), 941–972. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/66172/846975>

- Büyükikiz, K. K., & Çangal, Ö. (2016). Suriyeli Misafir Öğrencilere Türkçe Öğretimi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(3). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/25000/263931>
- Calman, K. C. (1984). Quality of life in cancer patients--an hypothesis. *Journal of Medical Ethics*, 10(3), 124–127. <https://doi.org/10.1136/jme.10.3.124>
- Chick, G., Hsu, Y.-C., Yeh, C.-K., Hsieh, C.-M., Bae, S. Y., & Iarmolenko, S. (2016). Cultural Consonance in Leisure, Leisure Satisfaction, Life Satisfaction, and Self-Rated Health in Urban Taiwan. *Leisure Sciences*, 38(5), 402–423. <https://doi.org/10.1080/01490400.2016.1141734>
- Coyne, J. C., Kessler, R. C., Tal, M., Turnbull, J., Wortman, C. B., & Greden, J. F. (1987). Living with a depressed person. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55(3), 347–352. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.55.3.347>
- Çeri, V., Beşer, C., Perdahlı Fiş, N., & Arman, A. (2018). İstanbul’daki Mülteci Çocuklara Bakım Vermek Üzere Özelleşmiş Bir Çocuk Psikiyatri Ünitesinden Bulgular. *Journal of Clinical Psychiatry*, 21(2), 113–121. <https://doi.org/10.5505/kpd.2018.57070>
- Çiftçi, H. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne Aidiyetleri Bakımından Adaptasyon ve İletişim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 153–176. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/44605/470244>
- Eisenberg, N., Guthrie, I. K., Fabes, R. A., Reiser, M., Murphy, B. C., Holgren, R., . . . Losoya, S. (1997). The Relations of Regulation and Emotionality to Resiliency and Competent Social Functioning in Elementary School Children. *Child Development*, 68(2), 295–311. Retrieved from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9180003/>
- Erdoğan, M. (2019). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*.
- Gregory, D. (2009). *The dictionary of human geography* (5th ed.). Chichester: Wiley-Blackwell.
- Hudson, M. (1997). Palestinians and Lebanon: the common story. *Journal of Refugee Studies*, 10(3), 243–260. <https://doi.org/10.1093/jrs/10.3.243>
- International Labour Organisation (2017). Household Labour Force Survey.
- Kasper, S. (1999). From symptoms to social functioning: Differential effects of antidepressant therapy. *International Clinical Psychopharmacology*, 14 Suppl 1, S27–31. <https://doi.org/10.1097/00004850-199905001-00006>
- Kim, J., Chun, S., Heo, J., Lee, S., & Han, A. (2016). Contribution of Leisure-Time Physical Activity on Psychological Benefits Among Elderly Immigrants. *Applied Research in Quality of Life*, 11(2), 461–470. <https://doi.org/10.1007/s11482-014-9374-7>
- La Rodríguez de Vega, L., & Toscano, W. N. (2018). *Handbook of Leisure, Physical Activity, Sports, Recreation and Quality of Life. International handbooks of quality-of-life*. Cham, Switzerland: Springer.
- Lawrence, R. J. (2005). Housing and Health: A Way Forward. *Built Environment*, 31(4), 315–325. <https://doi.org/10.2148/benv.2005.31.4.315>
- Miller, I. W., Keitner, G. I., Schatzberg, A. F., Klein, D. N., Thase, M. E., Rush, A. J., . . . Keller, M. B. (1998). The treatment of chronic depression, part 3: Psychosocial functioning before and after treatment with sertraline or imipramine. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 59(11), 608–619. <https://doi.org/10.4088/jcp.v59n1108>
- Multeciler.org (2022, January 14). Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Aralık 2021 – Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. Retrieved from https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAiA24SPBhBoEiwAjBgkhlpr3iVOEdrjacxTrX5kgOUkMDWNEN-loYu8UozorwLLMN3Z11Ba8BoC56QQA_Vd_BwE
- Murray, C. J. L., & Lopez, A. D. (1996). *The global burden of disease: A Comprehensive Assessment of Mortality and Disability from Diseases, Injuries, and Risk Factors in 1990 and Projected to*

2020. *Global burden of disease and injury series*. Cambridge, Mass.? Harvard School of Public Health on behalf of the World Health Organization and the World Bank.
- Nussbaum, M. C., & Sen, A. (1995). *The Quality of life: Conference : Papers / edited by Martha Nussbaum and Amartya Sen. Studies in development economics*: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198287976.001.0001>
- Saxena, S., & Orley, J. (1997). Quality of life assessment: the World Health Organization perspective. *European Psychiatry*, 12(S3), 263s-266s. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(97\)89095-5](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(97)89095-5)
- Stanley, D. (2003). What Do We Know about Social Cohesion: The Research Perspective of the Federal Government's Social Cohesion Research Network. *Canadian Journal of Sociology / Cahiers Canadiens De Sociologie*, 28(1), 5. <https://doi.org/10.2307/3341872>
- Tecim, V. (2016). Sistem Yaklaşımı ve Soft Sistem Düşüncesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 75-100. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuifbd/issue/22755/242894>
- Thompson, N. (2016). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak* (B. Hatiboğlu Eren & Ö. Cankurtaran Öntaş, Trans.): Dinop Yayınları.
- Tripathi, S., Rai, R., & van Rompay-Bartels, I. (2021). *Quality of life: An Interdisciplinary Perspective (1st)*. *Information technology, management and operations research practices*. Boca Raton: CRC Press.
- UNHCR (2020). *National Strategic Overview*.
- Ünver, H., Çeri, V., Poyraz Findik, O. T., & Rodopman Arman, A. (2021). Mülteci Çocuk Ruh Sağlığı Ünitesinin 3 Yıllık Verileri. *Journal of Clinical Psychiatry*, 24(1), 15-22. <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.57614>
- WHO (1998). *WHOQOL User Manual* (Programme on Mental Health).